

जून ते ऑगस्ट, २०२२ पर्यंत राज्यातील विविध जिल्ह्यात अतिवृष्टीच्या निकषाबाहेरील पावसामुळे झालेल्या नुकसानीसाठी विशेष बाब म्हणून बाधित शेतकऱ्यांना वाढीव दराने मदत देण्याबाबत...

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : सीएलएस-२०२२/प्र.क्र.२९९/म-३
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२
दिनांक : १३ ऑक्टोबर, २०२२.

- वाचा :** १) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्र.सीएलएस-२०१५/प्र.क्र.४० /म-३, दि.१३.०५.२०१५
२) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग, क्र. सीएलएस-२०२२/प्र.क्र.२५३/म-३, दि.२२.०८.२०२२
३) विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद यांचे पत्र क्र.२०२२/मशाका/नै.आ/कावि-११५३, दि.०५.०९.२०२२
४) विभागीय आयुक्त, अमरावती यांचे पत्र क्र.उपआ/नै.आ./पुनर्व./कावि-२५५, दि.०९.०९.२०२२
५) विभागीय आयुक्त, पुणे यांचे पत्र क्र.मह-३/नै.आ./कावि/३०२/२०२२, दि.२८.०९.२०२२
६) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्र. क्र.टंचाई-२०१४/प्र.क्र.२३३/म-७, दि.२१.९.२०२२
७) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग समक्रमांक दि.८.९.२०२२ ,दि.१४.९.२०२२ व दि.२८.०९.२०२२
८) मंत्रिमंडळ उपसमितीच्या दि.२९.०९.२०२२ रोजी झालेल्या बैठकीचे इतिवृत्त.

प्रस्तावना:

अतिवृष्टी, पूर व चक्रीवादळ या सारख्या नैसर्गिक आपत्तीमुळे शेतीपिकांचे नुकसान झाल्यास पुढील हंगामामध्ये उपयोगी पडावे याकरिता शेतकऱ्यांना निविष्टा अनुदान (Input subsidy) स्वरूपात एका हंगामात एक वेळेस याप्रमाणे राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीमधून विहित दराने मदत देण्यात येते. तसेच, राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीच्या इतर मान्य बाबींकरिता देखील विहित दराने मदत देण्यात येते. राज्यात जुलै, २०२२ मध्ये झालेल्या अतिवृष्टी व पुरामुळे विविध जिल्ह्यात शेतीपिकांचे नुकसान झालेल्या बाधित शेतकऱ्यांना निविष्टा अनुदान स्वरूपात मदत देण्याबाबत, तसेच इतर नुकसानीकरिता मदत देण्याबाबत दि.१०.०८.२०२२ रोजीच्या मंत्रिमंडळ बैठकीमध्ये घेतलेल्या निर्णयास अनुसरून शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्र.सीएलएस-२०२२/प्र.क्र.२५३/म-३, दि.२२.०८.२०२२ अन्वये जून ते ऑक्टोबर, २०२२ या कालावधीतील अतिवृष्टी, पूर यासारख्या नैसर्गिक आपत्तीमुळे राज्यात विविध जिल्ह्यात होणाऱ्या शेतीपिकांच्या नुकसानीकरिता बाधित शेतकऱ्यांना खालीलप्रमाणे वाढीव दराने निविष्टा अनुदान स्वरूपात मदत प्रदान करण्यास शासनाची मान्यता देण्यात आली आहे.

अ.क्र.	बाब	प्रचलित दर	मदतीचे वाढीव दर
१.	जिरायत पिकांच्या नुकसानीसाठी	• रु.६८००/- प्रति हेक्टर, २ हेक्टरच्या मर्यादेत	• रु.१३६००/- प्रति हेक्टर, ३ हेक्टरच्या मर्यादेत
२.	बागायत पिकांच्या नुकसानीसाठी	• रु.१३,५००/- प्रति हेक्टर, २ हेक्टरच्या मर्यादेत	• रु.२७,०००/- प्रति हेक्टर, ३ हेक्टरच्या मर्यादेत
३.	बहुवार्षिक पिकांच्या नुकसानीसाठी मदत	• रु १८०००/- प्रति हेक्टर, २ हेक्टरच्या मर्यादेत	• रु ३६,०००/- प्रति हेक्टर, ३ हेक्टरच्या मर्यादेत

तसेच इतर नुकसानीकरीता शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग दि.११.०८.२०२१ अन्वये ज्या बाबींकरिता वाढीव दराने मदत अनुज्ञेय करण्यात आली होती त्याच दराने या कालावधीसाठी मदत अनुज्ञेय करण्यात आली आहे. उर्वरित बाबींसाठी शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग दि.१३.५.२०१५ अन्वये विहित करण्यात आलेल्या राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीच्या दराने मदत अनुज्ञेय आहे.

जून ते ऑगस्ट, २०२२ या कालावधीत विविध जिल्ह्यात झालेल्या अतिवृष्टीमुळे व उद्धवलेल्या पूरपरिस्थितीमुळे सार्वजनिक मालमत्ता/शेतीपिकांच्या नुकसानीसाठी वर अ. क्र.२ येथे नमूद दि.२२.८.२०२२ च्या शासन निर्णयान्वये विहित करण्यात आलेल्या दराने मदत देण्यासाठी आवश्यक असलेले निधी मागणीचे प्रस्ताव सर्व विभागीय आयुक्त यांच्याकडून प्राप्त झाले होते. त्यानुसार बाधित शेतकऱ्यांना शेतीपिकांचे नुकसान व शेतजमिनीचे नुकसान याकरिता मदतीचे वाटप करण्यासाठी एकूण रु.३५०१.७१ कोटी, रु.९८.५८ कोटी व रुपये ३३५.१७ कोटी इतका निधी वर नमूद अनुक्रमे दि.८.९.२०२२, दि. १४.९.२०२२ व दि. २८.०९.२०२२ च्या शासन निर्णयान्वये वितरित करण्यास मान्यता देण्यात आली आहे.

अतिवृष्टी ही राज्य शासनाने घोषित केलेली आपत्ती असून महसूल मंडळामध्ये उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या स्वयंचलित हवामान केंद्रामध्ये २४ तासात ६५ मि.मी. पेक्षा जास्त पाऊस झाल्यास मंडळातील सर्व गावांमध्ये शेतीपिकांच्या नुकसानीचे पंचनामे केले जातात. शेतीपिकांचे नुकसान ३३ टक्केपेक्षा जास्त असल्यास जेवढ्या क्षेत्राचे नुकसान झाले आहे, तेवढ्या क्षेत्राकरिता विहित दराने निविष्टा अनुदान स्वरूपात शेतकऱ्यांना मदत देण्यात येते. मात्र, महसूली मंडळामध्ये अतिवृष्टीची नोंद नसतानाही मंडळातील गावांमध्ये अतिवृष्टी होऊ शकते आणि त्यामुळे शेतीपिकांचे नुकसान होऊ शकते. शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्र.सीएलएस-५९८३/२४८३६१/प्र.क्र.८२०/म-३, दि.३१.१.१९८३ मध्ये अतिवृष्टीसाठी विहित करण्यात आलेल्या निकषामध्ये बसत नसतानाही काही गावांमध्ये मोठ्या प्रमाणात नुकसान झाल्याचे आढळल्यास अशा नुकसानीपोटी विशेष बाब म्हणून मदत देण्याकरिता जिल्हाधिकारी यांनी शासनास प्रस्ताव पाठविण्याची तरतुद आहे. या तरतुदीनुसार चालू हंगामाध्ये विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद व विभागीय आयुक्त, अमरावती व विभागीय आयुक्त पुणे यांच्याकडून अतिवृष्टीच्या निकषाबाहेरील पावसामुळे ३३ टक्केपेक्षा जास्त शेतीपिकांच्या झालेल्या नुकसानीच्या अनुषंगाने विशेष बाब म्हणून मदत देण्याबाबत शासनास प्रस्ताव प्राप्त झाले होते. हे प्रस्ताव निर्णयार्थ मा.मुख्यमंत्री यांच्या अध्यक्षतेखालील मंत्रिमंडळ उपसमितीच्या दि.२९.०९.२०२२ रोजी झालेल्या बैठकीत ठेवण्यात आले होते. मंत्रिमंडळ उपसमितीने चालू हंगामाकरिता अतिवृष्टीच्या निकषाबाहेरील पावसामुळे शेतीपिकांच्या झालेल्या नुकसानीकरिता विशेष बाब म्हणून विहित दराने मदत देण्याबाबत निर्णय घेतला आहे. त्यानुसार निधी वितरीत करण्यास मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:

जून ते ऑगस्ट, २०२२ या कालावधीत राज्यात झालेल्या अतिवृष्टीच्या निकषाबाहेरील पावसामुळे शेतीपिकांच्या नुकसानीसाठी बाधितांना मदत देण्याकरिता राज्य शासनाच्या निधीमधून वर अ.क्र. २ येथे नमूद शासन निर्णयान्वये निश्चित केलेल्या दरानुसार एकूण रु.७५५६९.४३लक्ष (अक्षरी रुपये सातशे पंचचावन्न कोटी एकोणसत्तर लक्ष त्रेंचाळीस हजार फक्त) इतका निधी सोबत जोडलेल्या प्रपत्रात जिल्हा निहाय दर्शविल्याप्रमाणे संबंधित विभागीय आयुक्त यांचेमार्फत जिल्ह्यांना वितरीत करण्यास शासनाची मंजूरी देण्यात येत आहे.

२. सोबत जोडलेल्या प्रपत्रात दर्शविल्यानुसार निधी कार्यासन म-११ यांनी तात्काळ निधी वितरित करावा. विभागीय आयुक्त यांनी खालील अटीची पूर्तता झाल्यानंतर संबंधित जिल्हाधिकारी यांना निधी वितरित करावा.

अ) मंत्रिमंडळ उपसमितीने घेतलेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने चालू हंगामामध्ये यापूर्वी सर्व विभागांना शेतीपिकांच्या नुकसानीकरिता वितरित करण्यात आलेल्या मदतीच्या निधीमध्ये या प्रस्तांवातर्गत मागणी करण्यात आलेल्या निधीचा समावेश नाही, याची दक्षता घेण्याची व तशा स्वरूपाचे प्रमाणपत्र सर्वसंबंधित जिल्हाधिकारी यांचे कडून घेवून त्यानंतरच निधी वितरित करण्यात यावा.

ब) जून ते ऑक्टोबर, २०२२ या कालावधीत अतिवृष्टी व पूर यामुळे राज्यातील विविध जिल्ह्यात होणाऱ्या शेतीपिकांच्या नुकसानीसाठी वाढीव दराने मदत देण्याबाबत महसूल व वन विभाग, शासन निर्णय दि.२२.८.२०२२ नुसार जिरायत पिके, बागायत पिके व बहुवार्षिक पिकांच्या नुकसानीसाठी मदतीचे दर अनुक्रमे रु.१३,६००/- , रु.२७,०००/- व रु.३६,०००/- प्रमाणे ३ हेक्टरच्या मर्यादेत असल्याची खातरजमा करून निधी वितरित करण्यात यावा.

३. वरील निधी खर्च करताना संदर्भाधीन सर्व शासन निर्णयातील सूचनांचे व निकषांचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे. वर अ.क्र.२ येथे नमूद दि.२२.०८.२०२२ च्या शासन निर्णयान्वये मदतीचे वाढीव दर मंजूर करण्यात आले आहेत. विशेष बाब म्हणून ही मदत दिली जात असल्यामुळे या मदतीसाठी येणारा खर्च राज्य शासनाच्या निधीमधून भागविण्यात यावा. ज्या प्रयोजनासाठी निधी मंजूर करण्यात आला आहे त्याच प्रयोजनासाठी सदर निधी खर्च करण्यात यावा. ही मदत देताना नैसर्गिक आपत्तीकरिता विहित केलेल्या अटी व शर्तीची पूर्तता होत असल्याची खात्री सर्व संबंधितांनी करावी. ही मदत देताना दि.८.०९.२०२२, दि.१४.०९.२०२२ व दि. २८.०९.२०२२ च्या शासन निर्णयान्वये वितरित केलेला निधी विचारात घेऊन व्दिरुक्ती होणार नाही याची दक्षता घेण्यात यावी.

४. पंचनामे करण्यात आल्यानंतर लाभार्थी निश्चित करण्यात यावेत. या शासन निर्णयान्वये संपूर्ण रक्कम बीम्स प्रणालीवर वितरित करण्यात येत असली तरी, लाभार्थी निश्चित झाल्यानंतर वित्तिय शिस्तीच्या दृष्टीकोनातून संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी प्रत्यक्ष गरजेनुसारच कोषागारातून रक्कम आहरित करून त्यानंतरच रक्कम लाभार्थ्यांच्या थेट बँक खात्यामध्ये ऑनलाईन पद्धतीने हस्तांतरित करण्याबाबत दक्षता घ्यावी. सदर निधी अनावश्यकरित्या कोषागारातून आहरित करून बँक खात्यामध्ये काढून ठेवण्यात येऊ नये. या आदेशान्वये मंजूर करण्यात आलेल्या अनुदानाच्या मर्यादेतच खर्च करण्यात यावा. **लाभार्थ्यांना मदत वाटपाची कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतर लाभार्थ्यांची यादी व मदतीचा तपशील जिल्ह्यांच्या संकेतस्थळावर प्रसिध्द करण्यात यावा.** या सर्व सूचनांची अंमलबजावणी करण्याची तसेच चालू हंगामातील नैसर्गिक आपत्तीमध्ये लाभार्थ्यांना दिल्या जाणाऱ्या रक्कमेमधून कर्जाची कोणतीही रक्कम बँकेने वसूल करू नये याकरिता सर्व संबंधित बँकाना योग्य त्या सूचना देण्याची जबाबदारी संबंधित जिल्हाधिकारी यांची राहिल.

५. सदर निधीतून करण्यात येत असलेल्या खर्चाचे लेखे निधी आहरित करण्यात येणाऱ्या कार्यालयाच्या स्तरावर ठेवण्यात यावे व करण्यात आलेल्या खर्चाचा कोषागार कार्यालये व महालेखापाल कार्यालयाशी त्रैमासिक ताळमेळ घेण्यात यावा. उपरोक्त निधी खर्ची पडल्यानंतर तातडीने निधीची उपयोगिता प्रमाणपत्रे

संबंधितांकडून प्राप्त करून घेवून एकत्रितरित्या शासनास सादर करण्याची जबाबदारी विभागीय आयुक्त यांची राहिल.

६. वरील प्रयोजनासाठी प्रधान लेखाशीर्ष २२४५ - नैसर्गिक आपत्तीच्या निवारणासाठी अर्थसहाय, ०२ पुर चक्रीवादळे इत्यादी अंतर्गत २२४५२३०९ या लेखाशीर्षाखाली पुनर्विनियोजनाद्वारे उपलब्ध केलेल्या निधीमधून खर्च करण्यात यावा.

७. सदर आदेश, वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.३२९/२०२२/व्यय-०९, दि.१२.१०.२०२२ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहेत.

८. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक क्रमांक २०२२१०१३१४४२२८८७१९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने,

(संजय औ. धारूरकर)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
२. मा. विरोधी पक्षनेता, विधानपरिषद/विधानसभा, महाराष्ट्र विधानभवन, मुंबई
३. विधानमंडळाचे सर्व सन्माननीय सदस्य,
४. मा.उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. अपर मुख्य सचिव (वित्त), मंत्रालय, मुंबई,
६. विभागीय आयुक्त, औरंगाबाद, अमरावती व पुणे.
७. सर्व संबंधित जिल्हाधिकारी
८. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) १/२, महाराष्ट्र, मुंबई/नागपूर,
९. महालेखापाल (लेखा परिक्षा) १/२, महाराष्ट्र, मुंबई/नागपूर,
१०. संचालक, लेखा व कोषागारे, मुंबई
११. सर्व संबंधित जिल्हा कोषागार अधिकारी.
१२. मा.मंत्री (मदत व पुनर्वसन) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
१३. मा. राज्यमंत्री (मदत व पुनर्वसन) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
१४. वित्तिय सल्लागार व सहसचिव, मदत व पुनर्वसन प्रभाग, मंत्रालय, मुंबई
१५. कार्यासन अधिकारी (म-११/म-३), मदत व पुनर्वसन प्रभाग, मंत्रालय, मुंबई
१६. वित्त विभाग (कार्यासन व्यय-९/अर्थ-६), मंत्रालय, मुंबई
१७. निवड नस्ती (कार्यासन/ म-३).

शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्र.सीएलएस-२०२२/प्र.क्र.२९९/म-३, दि.१३ ऑक्टोबर, २०२२ सोबतचे प्रपत्र

जून, जुलै व ऑगस्ट २०२२ मध्ये शेतीपिकांच्या झालेल्या नुकसानीकरिता

वितरित करावयाचा लेखाशिर्षनिहाय तपशिल

अ. क्र.	जिल्हा	शेतकरी संख्या	शेतीपिकांचे बाधित क्षेत्र (३ हे.पर्यंत)			एकूण बाधित क्षेत्र (हे.)	वितरीत निधी (रु.लाखात)			एकूण वितरित निधी (२२४५ २३०९) (रु.लाखात)
			जिरायत	बागायत	फळपिके		जिरायत	बागायत	फळपिके	
१	औरंगाबाद	१६४१०	१२४८३.००	१९६.००	०.००	१२६७९.००	१६९७.६९	५२.९२	०.००	१७५०.६१
२	जालना	११५०	६५३.००	०.००	२५.००	६७८.००	८८.८१	०.००	९.००	९७.८१
३	परभणी	४४८६	२५४५.२५	०.००	०.००	२५४५.२५	३४६.१५	०.००	०.००	३४६.१५
४	हिंगोली	१३४४०६	९६१७८.००	४९९.००	०.००	९६६७७.००	१३०८०.२१	१३४.७३	०.००	१३२१४.९४
५	बीड	१६०	१.६०	०.००	४७.२०	४८.८०	०.२२	०.००	१६.९९	१७.२१
६	लातूर	३४२०७१	२१३२५१.००	०.००	०.००	२१३२५१.००	२९००२.१४	०.००	०.००	२९००२.१४
७	उस्मानाबाद	१४६३१०	११२५५७.६५	१६.७०	३५.६०	११२६०९.९५	१५३०७.८४	४.५१	१२.८२	१५३२५.१७
एकूण औरंगाबाद		६४४९९३	४३७६६९.५०	७११.७०	१०७.८०	४३८४८९.००	५९५२३.०६	१९२.१६	३८.८१	५९७५४.०३
८	यवतमाळ	६९५२७	३५८३४.४२	८४२.९१	३४.००	३६७११.३३	४८७३.४८	२२७.५९	१२.२४	५११३.३१
एकूण अमरावती		६९५२७	३५८३४.४२	८४२.९१	३४.००	३६७११.३३	४८७३.४८	२२७.५९	१२.२४	५११३.३१
९	सोलापूर	११३८६४	७०३०४.३०	३८९२.१०	२४९.६०	७४४४६.००	९५६१.३८	१०५०.८६	८९.८५	१०७०२.०९
एकूण पुणे		११३८६४	७०३०४.३०	३८९२.१०	२४९.६०	७४४४६.००	९५६१.३८	१०५०.८६	८९.८५	१०७०२.०९
एकूण राज्य		८२८३८४	५४३८०८.२२	५४४६.७१	३९१.४०	५४९६४६.३३	७३९५७.९२	१४७०.६१	१४०.९०	७५५६९.४३